

LIVET

ONDSKAN

Livstidsdömda i kloster

Rasism, fördomar och stereotyper

Hämmande deckarhjältinna blev succé

Är människan född god?

OM DET FINNS en god och allsmäktig Gud – hur kan det då finnas så mycket ondska i världen?

Denna fråga, det så kallade teodicé-problemet, är för mig ingen motsättning.

Det onda som sker är varken "Guds straff" eller något som Gud inte rår på. Istället är det vi människor som själva har skapat det mesta som är av ondo. Vi har en fri vilja, Gud styr inte över oss, utan vi kan välja mellan att göra ont eller gott.

Gud, som är god och kärleksfull, försöker visa oss människor hur vi ska besegra ondskan med kärlek och välsigna istället för att förbanna. I Bibeln står det "älska era fiender och be för dem som förföljer er" (Matteus 5:43).

Jag tror inte att det finns onda eller goda människor utan att vi alla har både ont och gott i oss. Det pågår en kamp inom var och en av oss att välja mellan de två. Jag tror att vi människor i mycket styrs av två grundkänslor – rädsla och kärlek. När vi blir rädda så tappar vi klokskapen och rädslan för det okända kan leda till olika former av försvar och onda handlingar.

Vi har alla ett inre ljus som lyser olika starkt beroende på vad vi är med om i livet. Jag tänker mig ljuset som en stormlykta där det kan bli sot på glaset när vi är med om jobbiga saker som kan leda till mörker i ens liv och handlingar. Vi behöver därför hela tiden putsa sotet från vår inre lampa så att det lyser klart i mörkret.

Men, även om det finns en god och allsmäktig Gud som alltid är med oss, så finns det också mycket ondska i världen. Ibland kan allt hemskt som sker kännas övermäktigt och vi kan tappa både kraft och hopp. Då tänker jag på Stig Dagermans dikt:

*Jorden kan du inte göra om
stilla din hetsiga själ.
Endast en sak kan du göra
en annan människa väl.*

*Detta är redan så mycket
att själva stjärnorna ler.
En hungrande människa mindre
betyder en broder mer.*

Staffan Hellgren
Kyrkoherde och kontraktsprost

LIVET I DANDERYD NR 3 2016

Redaktion

Staffan Hellgren, kyrkoherde
staffan.hellgren@svenskakyrkan.se

Christina Högberg, kommunikatör
christina.hogberg@svenskakyrkan.se

Ansvarig utgivare

Staffan Hellgren, kyrkoherde
staffan.hellgren@svenskakyrkan.se

Design&produktion

Lind Lewin kommunikation, lindlewin.se

Redaktör

Mia Sjöström

Skribenter

Mia Sjöström, Petter Karlsson

Mönster

Lotta & Sigge Köhlhorn

Fotografer

Elliot Elliot, Håkan Elofsson

Tryckeri

Stockholms Läns Grafiska AB, Danderyd

Svenska kyrkan

DANDERYDS FÖRSAMLING

www.danderydsforsamling.se

Öppettider

Församlingsexpeditionen:

Mån–fre 9.00–16.00.

Kyrkogårdsförvaltningen:

Mån–fre 9.00–15.00.

Växel, tel 08-568 957 00.

Mån–fre 9.00–12.00 och 13.00–17.00.

Bokning av dop, vigsel, begravning och kyrkor:

Mån–tors 9.00–12.00, 13.00–15.00.

Tel 08-568 957 10.

Bokning av församlingsgårdar:

Mån–tors 9.00–12.00. Tel 08-568 957 35.

Träffpunkt Enebyberg firar 10 år

Träffpunkt Enebyberg är en mötesplats för alla åldrar.

Här ryms Kyrkans förskola, café, bibliotek, kyrka, öppen förskola, ungdomscenter och seniorcenter under samma tak.

10–16 oktober firar vi 10 år av gott samarbete.

Ur programmet:

Lördag 15 oktober är caféet öppet hela dagen. Runt om i huset bjuds på musik och aktiviteter.

Söndag 16 oktober firas Kyrkan i Enebyberg med festgudstjänst och kyrkkaffe 11.00.

Söndagen avslutas med en konsert 17.00. Danderyds Vokalensemble, Karin West, blockflöjt och barockensemble. Se annonsering i lokalpress och danderydsforsamling.se

Vill du bli volontär?

Du kan bidra med din kunskap, träffa nya människor och dela gemenskap. Vi behöver volontärer till Andrum i Mörby centrum, till våra verksamheter för äldre samt värdar vid konserter och andra arrangemang.

Alla blivande volontärer introduceras genom ett antal kurstillfällen under hösten.

Kontakta diakon Elisabeth Stenberg, 08-568 957 21 eller elisabeth.stenberg@svenskakyrkan.se så får du veta mer.

Utställningar i Församlingens Hus

8 september-20 oktober
LIVE WELL

Porträtt av kvinnor som delar med sig av en tanke som stannar kvar, som bär på en stark vilja att nå dit de vill, men också en vilja att lyfta andra med sina erfarenheter. Anna Järphammar, fotograf och journalist. Vernissage 8 september 17.00-19.00.

26 oktober–18 november
Retrospektiv utställning av Ragnhild Knutsson.
Textil, måleri.
Vernissage 26 oktober 16.00–18.00.

Finn fredagsfrid

Ge dig själv möjligheten att komma in i helgens vila och ro med en stilla stund en fredageftermiddag i månaden. Vi börjar med meditation kring teman om livets innerlighet och avslutar med fika.

Plats: Andrum, Mörby Centrum
Tid: Fredagarna 30/9, 28/10 och 25/11, 14.00-16.00.
Anmälan: diakon Elisabeth Stenberg 08-568 957 21 eller elisabeth.stenberg@svenskakyrkan.se

FOTO: PER NESTOR

Hallå där!

Rikard Karlsson, organist som tillsammans med Danderyds Vokalensemble har gett ut skivan *Sång, vår sång* med sopranen Ida Falk Winland och Stenhammar Quartet.

Vilken musik bjuder ni på?

– Det är musik av kompositörerna Alice Tegnér och Gustaf Nordqvist. *Gläns över sjö och strand* och *Jul, jul, strålände jul* är kända för de flesta. Dessutom skrev båda varsin version av Herren är min herde som finns med på skivan. Ida Falk Winland är flitigt anlitad solist och Stenhammar Quartet är en av Sveriges främsta stråkkvartetter.

Vem ska man ge denna skiva till?

– Till någon som tycker om stämningsfull och vacker musik. Musiken på skivan är vacker på det där "aah och mmh"-sättet.

Var kan man köpa skivan?

– Skivan kostar 150 kr och finns till försäljning i Danderyds kyrka och Församlingens Hus. För att få skivan hemskickad sätter du in 150 kr på plusgirokonto 51 46 20-4 eller swishar 150 kr till 123 412 03 25. Samtidigt skickar du ett mail med önskad leveransadress till info@danderydsvokalensemble.se.

En väg ut ur HE

"På kvällen låses Kumla-
fångarna in över natten
i ett avskalat klosterrum.
– I tystnaden kan de inte
gömma sig från sig själva
utan måste se inåt."

Prästen Ulf Lindgren har arbetat med livstidsdömda fångar på Kumla. – Onda människor finns inte, men onda handlingar, säger han.

LIVETET

TILL VARDAGS

är Ulf Lindgren präst i Storkyrkan i Gamla stan. För några år sedan låstes han vid ett flertal tillfällen in på Kumla-fängelset. Där ledde han tysta

retreater på den avdelning av fängelset som kallas Klostret.

– Jag vet inte vad de har gjort för brott och jag vill inte veta det heller. Men det var långtidsdömda fångar, säger Ulf Lindgren.

I klostret lever man i tystnad. På dagarna växlas läsning av bibeltexter med andningsövningar och raska promenader på rastgården. Kvällstid läses varje fånge in över natten i ett avskalat rum.

– I tystnaden kan de inte gömma sig från sig själva utan de måste se inåt, säger Ulf Lindgren.

Metoden är enkel, förklarar han, och bygger på 500 år gamla andliga tekniker från klostertraditionen. Man har plockat bort alla stimuli som dövar känslorna. Det handlar om prylar, tv och andra distraktioner, men även om att ta bort fett och socker ur kosten.

– Utan de här sakerna tvingas de vara

med sig själva, något de är väldigt rädda för. Men efter att ha varit ensam kväll efter kväll, natt efter natt, inser de att det inte är så farligt.

Trettio minuter om dagen har varje fånge samtalstid med prästen. Det är den enda stunden på dygnet som man får tala.

– De tänker ofta att eftersom de har gjort hemska saker så är de också hemska människor. Jag uppmuntrar dem att våga ställa svåra frågor till sig själva, som ”Är jag en mördare eller har jag mördat?”. De måste lära sig att skilja på ”den jag är” och ”det jag gör”.

Under andningsövningarna som de gör under en halvtimme två gånger om dagen ligger de tillsammans på golvet, axel mot axel, och andas i tystnad.

– I början somnar de flesta men efter några dagar ligger de vakna och lyssnar på varandras andning. De som är här har ofta problem med empati och att se sina medmänniskor som människor. Andningsövningen ger dem en medvetenhet om att vi är lika, säger Ulf Lindgren som under övningen ligger i mitten och andas med fyra fångar på varje sida om sig.

Den veckolånga retreaten är en provvecka för att se om man vill göra och klarar av den långa retreatövningen på 30 dagar. Viktigt för framgången är att fångarna själva har valt att söka sig till klostret. Kön

är lång och fångar från hela landet vill komma hit.

– Många har olika bokstavskombinationer, gräsliga uppväxter och missbruk bakom sig. Men på klostret handlar det inte om att blicka tillbaka utan om att lära sig att stå ut med sig själv och titta framåt. Vi människor har en oerhörd förmåga att läka om vi är i tystnad. Klostret på Kumla-fängelset har funnits i snart två decennier och få fångar som gått igenom hela programmet med samtliga retreatare återfaller när de blivit fria.

Trots att Ulf Lindgren mött flera grova brottslingar är han säker på sin sak: ondska som en fri och oberoende kraft finns inte.

– Onda människor finns inte. Men det finns onda handlingar, säger han och fortsätter:

– Min erfarenhet från Kumlafängelset är att de som gör handlingar som vi klassar som onda många gånger har problem med sin inre broms. Den broms som hindrar de flesta av oss från att göra vad som helst när vi blir arga.

Kristendomen har dock en historia av att polarisera ont och gott. Himmel och helvete, Gud och djävulen, frälst och förtappad.

– Helvetet är en skapelse av medeltiden och idag ser vi inte längre Gud som chef över ett helvete, säger Ulf Lindgren. ➡

”Om Gud ska välja vem som ska hamna i helvetet och vem som ska slippa så skulle Gud själv inte vara bättre än en Gestapo-officer.”

► Det viktigaste steget togs efter andra världskriget i teologiska diskussioner, berättar han. Hur skulle Gud straffa de människor som begått hemska brott under kriget? Men om Gud ska välja vem som ska hamna i helvetet och vem som ska slippa så skulle Gud själv inte vara bättre än en Gestapo-officer.

– Därmed måste helvetet vara tomt, annars är Gud inte god. Men flera kyrkorum i Sverige har både helvetesskildringar och djävular på väggarna. Här i Storkyrkan har vi en gigantisk målning av yttersta domen som kastar sin skugga in i nuet, säger Ulf Lindgren och förklarar att själva ordet ”helvete” bygger på ett ord i Bibeln som stod för soptippen i Jerusalem.

– Där brann eldar och det var varmt, rökigt och luktade illa. En plats där man inte ville vara. Och djävulen, eller satan, är en fallen ängel. Det är en bild för någon som distanserar sig från Gud.

Men teodicé-problemet då? Hur kan det finnas ondska i en värld skapad av en god och allsmäktig Gud? En motsättning som en del säger är skälet till att de inte kan tro på Gud.

– Det bygger på en missuppfattning om att Gud skulle vara allsmäktig. I hela Jesus-händelsen gör sig Gud maktlös och låter sig dödas och dö. Gud skulle kunna vara allsmäktig men har valt att backa och lämna plats åt en skapelse som fritt får utvecklas. I den friheten finns plats för både det underbara och det hemska ♦

Ulf Lindgren är präst i Storkyrkan i Stockholms domkyrkoförsamling. Hösten 2015 var han terminspräst i Djursholms kapell. ”Det var roligt med en så intresserad och engagerad församling i blandade åldrar.”

OND

”Vi människor har ett behov av berättelser. Genom att läsa en bok kan vi tryggt och riskfritt få uppleva riktig rädsla och obehag.”

– De jag skriver om är inte onda utan de råkar hamna i en krissituation som de inte kan ta sig ur, menar författaren Inger Frimansson som skriver psykologiska thrillers om

BRÅD DÖD

NÄR FÖRFATTAREN Inger Frimansson skrivit ett antal romaner om utsatta kvinnor tänkte hon att hon måste skriva om en kvinna som reser sig och ger igen. Det blev boken *God natt min älskade* som också blev den bok hon slog igenom med för 18 år sedan.

– Boken handlar om Justine Dalvik och jag tänkte att jag skulle hjälpa henne att hämnas på en eller två som gjort henne ont. Hon ger igen med besked och nu lyckas jag inte få stopp på henne, säger Inger Frimansson som hittills har skrivit flera böcker om Justine Dalvik, men även flera psykologiska thrillers med andra huvudpersoner.

Som författare blir hon varken rädd för sina karaktärer eller de onda handlingar de utför.

– Men andra kan bli osäkra på mig och tänka att jag måste ha ett fruktansvärt inre. Även min mamma var orolig till en början för hon kunde inte förstå att man med sin fantasi kan hitta på så hemska händelser utan att själv ha upplevt dem. Själv är jag bara glad över att jag har fått nyckeln till de här rummen.

Hur ser du på dina karaktärer som mördar?

– Jag har ju skapat de här personerna

och jag vill in i det längsta skydda dem och hindra dem ifrån att göra ont. Men det går inte hur länge som helst för då blir det ingen bok, säger Inger Frimansson.

Men, understryker hon, det är skillnad på fiktion och verklighet och självklart får man aldrig mörda i den verkliga världen.

– Jag värnar livets okränkbarhet och är stark motståndare till dödsstraffet.

Finns det onda människor?

– Ja, men jag tror inte att man föds ond utan att det tar sin form under uppväxten, orsakat av det man är med om. Men de personer jag skriver om är aldrig onda, de är som du och jag, men de råkar hamna i en krissituation som de inte kan ta sig ur.

Hur skulle du definiera ondska?

– Som känslökyla. En hårdhet i hjärta och sinne som gör att personen inte kan känna med andras lidande. Ondska har tyvärr alltid funnits och jag tror den har sina rötter i okunnighet och i rädslan för det som är annorlunda.

Det finns olika grader av ondska, menar Inger Frimansson, från den som tittar på utan att ingripa till den som medvetet plågar andra och utövar våld.

– När jag tänker på ondska så kommer bilder av andra världskriget upp. Judar

som blir tvingade att skura gator med tandborste eller den som förrådde Anne Franks familj.

Vad tror du vår fascination av att läsa om fiktiva onda händelser handlar om?

– Vi människor har ett behov av berättelser. Genom att läsa en bok kan vi tryggt och riskfritt få uppleva riktig rädsla och obehag. Vi får vara med om händelser och prova hur det skulle vara, men sedan kan vi slå igen boken och tänka ”Tack och lov att det inte hände mig” ♦

MOT VARANDRA

”Rasism och nationalism handlar om exkludering. I de yttersta fallen gäller det liv eller död men redan här och nu påverkar det vilka rättigheter vi har i vardagen.”

Vi ser ofta på rasism som ren ondska. Det gör det svårt för oss att inse att vi själva kan agera rasistiskt. Det menar Bilan Osman från stiftelsen Expo.

BILAN OSMAN reser över hela landet och föreläser om antirasism, fördomar och stereotyper. Ofta är hon i skolor och pratar inför elever.

– De flesta elever är ambivalenta och vet inte riktigt vad de ska tycka och tänka. De kanske känner att de här frågorna inte påverkar deras liv, säger Bilan Osman.

Men det brukar även finnas både elever som är engagerade antirasister och elever som anammat högerextrema åsikter.

– Poängen är inte att jag ska komma dit och läxa upp elever som har köpt en högerextrem världsbild. Istället handlar det om att diskutera vad källkritik är och vad som händer i ett samhälle när grupper ställs mot varandra.

Hur kan man få syn på sina egna fördomar?

– Jag tror att det krävs en förståelse för vad rasism är. I det offentliga samtalet är rasism ofta kopplat till slaveri och förintelsen. Rasism har blivit ondskan och rasisten har blivit ondskan personifierad.

Detta gör att glappet blir stort mellan det vi anser vara rasism och våra egna handlingar. Bilan Osman menar att vi behöver förstå att rasismen är högst levande idag och att vårt samhälle har en rasistisk struktur som vi alla är del av och bidrar till.

– Vi vet att det är olika svårt att få jobb och bostad beroende på vilket namn man har i Sverige. Att de flesta utgår ifrån att en svart person förmodligen inte är svensk är också det ett uttryck för rasism. Vi har en mental bild av vem som är svensk kopplad till vithet som i sin tur bygger på rasidéer, säger Bilan Osman.

Rasism är heller inte en fråga om avsikt, förklarar hon. Många gånger kan vi agera

rasistiskt trots att våra avsikter är goda.

– Alla dessa kommentarer om hur bra afrikaner är på att dansa. Eller att jag ofta får höra att jag pratar så bra svenska, vilket är menat som något peppande och positivt. Oavsett avsikt blir utfallet detsamma – man tilldelar människor egenskaper beroende på härkomst, hudfärg eller annat.

Bilan Osman är medveten om att hon ofta ses som en representant för något mer än sig själv.

– Jag kommer inte enbart som utbildare på Expo utan även som muslim och svart. Det påverkar så klart människors föreställningar om det jag säger. Talar jag om exempelvis islamofobi kan det mottas på ett annat sätt än ifall någon som inte är muslim säger samma sak.

Men även om Bilan Osman själv blir utsatt för fördomar betyder det inte att hon är helt fri från fördomar mot andra.

– Som heterosexuell behöver jag ständigt reflektera över hur jag bidrar till heteronormen och hur jag bemöter andra och exempelvis inte anta att en person är man eller kvinna.

Hon har valt att arbeta antirasistiskt för Expo av både personliga och principiella skäl.

– Dels blir både jag och många i min närhet dagligen utsatta för rasism och islamofobi, dels handlar det om vilken grund jag vill att vårt samhälle ska vila på, säger Bilan Osman som emellanåt kan känna en stor frustration över att vi inte har kommit längre i vårt samhälle.

– Rasism och nationalism handlar om exkludering. I de yttersta fallen gäller det liv eller död men redan här och nu påverkar det vilka rättigheter vi har i vardagen ♦

Stiftelsen Expo grundades 1995 för att studera och kartlägga antidemokratiska, högerextrema och rasistiska tendenser i samhället. Expo utmanar intoleransen genom granskning, utbildning och genom att engagera antirasister.

Expo Utbildning har funnits i tio år. De föreläser om organiserad rasism, rasismens idéer och uttryck, fördomar, stereotyper och källkritik. År 2015 genomförde de 300 föreläsningar, 100 av dem på skolor och övriga för fackförbund, myndigheter, politiker, journalister, ideella organisationer och religiösa samfund. Totalt nådde de cirka 15 000 människor under 2015.

Efterfrågningarna på föreläsningarna ökar under valår och när större händelser sker som har koppling till högerextrema miljöer. Antirasistiskt arbete i skolor är dock ingen quickfix, understryker Expo, utan ett långsiktigt värdegrundsarbete.

Den amerikanske psykologiprofessorn Dacher Keltner har i sin forskning kommit fram till att vår hjärna är programmerad för att vi ska vara snälla mot varandra.

FÖDD

chef för Greater Good Science Center samt författare till boken *Born to be good*, i en av sina många föreläsningar som ligger ute på internet.

– Ser du andra känna fysisk smärta aktiveras samma del i hjärnan som när du själv känner fysisk smärta. Hjärnan bryr sig om andra människor, säger Dacher Keltner.

I en av sina forskningsstudier fann han med hjälp av magnetkamerateknik att en mycket gammal del av hjärnan aktiverades när testpersoner fick se bilder av mänskligt lidande. Det, menar Dacher Keltner, betyder att medkänsla har varit en del av vår hjärna sedan lång tid tillbaka.

– I sin evolutionsteori menade Darwin att sympati är vår starkaste insikt, starkare än egenintresset.

Darwin ansåg också att sympatin hos mänskligheten har ökat genom ett naturligt urval – de mest sympatiska fick flest avkomma.

– Människobebisar är hjälplösa och behöver omvårdnad under mycket lång tid. Detta faktum har förändrat våra hjärnor till att bli mer omhändertagande vilket även ökade vår hälsa och livslängd, säger Dacher Keltner.

När människor känner medkänsla blir

hjärtrytmerna långsammare och oxytocin, det så kallade anknytningshormonet, frigörs. När oxytocin utsöndras i vår hjärna blir vi snällare och mer generösa, förklarar Dacher Keltner, och att vara generös och dela något man har med andra ger starkt utslag i hjärnans belöningssystem. Man kan själv aktivera sin medkänsla genom att ta djupa andetag, tänka snälla tankar om andra, känna tacksamhet och vistas i naturen. Det påverkar hjärnan positivt och leder till förbättrad hälsa och ökad lycka.

– Medkänsla är dessutom mycket smittsamt och vår egen godhet kan trigga andras. Forskning visar att om vi ser en främling göra gott så ökar chansen att vi också gör gott och generositeten sprider sig i flera led, säger Dacher Keltner.

Och även mitt under brinnande krig kan människor känna medkänsla. Dacher Keltner berättar om "sympathy breakthroughs" som drabbat soldater i strider ansikte mot ansikte.

– Många soldater kunde inte skjuta mot fienden när de kom tillräckligt nära dem. När de såg den andre personen rakt i ögonen fick de en slags empatisk insikt om att det här är en människa precis som de själva ♦

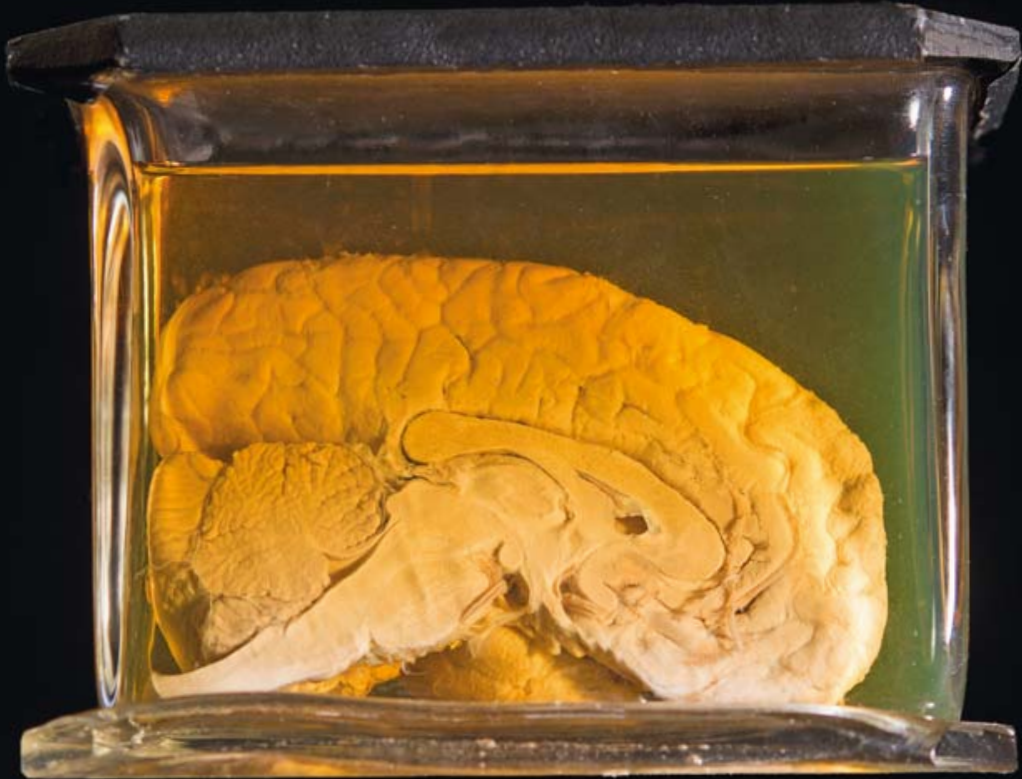
KRIG, SVÄLT, VÅLDTÄKT, mord och miljöförstöring. Det är lätt att bli förtvivlad och tappa hoppet om mänskligheten.

– Gör inte det. Människan är i grunden god och vår hjärna är programmerad för att vi ska vara snälla mot varandra. Vi är empatiska varelser som känner medkänsla med andra.

Det säger Dacher Keltner, professor i psykologi vid Berkeley universitet i USA,

”Ser du andra känna fysisk smärta
aktiveras samma del i hjärnan som
när du själv känner fysisk smärta.
Hjärnan bryr sig om andra människor.”

GOD

**OCH
ÄNDÅ
GÖR VI
ONT**

Som tonåring upplevde hon ondskan i form av en våldtäkt. Men också en första trevande kontakt med Gud.

Tre decennier senare försöker Ann Heberlein få ihop en världsbild som rymmer både en god skapare och norska massmördare.

EFTER VÅR INTERVJU ska hon fara till Oslo och tala i en lokal strax intill Anders Behring Breiviks fängelsecell.

En teologie doktor i etik (som vanligt iklädd såväl knallrött läppstift som skarpa argument) nästgårds med mannen som dödade 77 ungdomar på Utöya sommaren 2011.

Ty ondskan finns ofta närmare än vi tror. I detta fall bara ett kvarter bort. I vissa lägen inne i våra egna hjärtan.

Ann Heberlein känner båda varianterna. När hennes bok "En liten bok om ondska" släpptes 2010 var det ett försök att bättre förstå en kraft som skrämt och tjugat genom årtusenden.

– Jag började forska om förlåtelse år 2000. Men efter min disputation insåg jag att jag inte var riktigt klar. Varför måste vi förlåta? Jo, för att vi ständigt kränker varandra. Inte minst ville jag veta mer om det svårbegripliga och svårhanterliga att män är överrepresenterade när det gäller våld. Vad handlar det om egentligen?

Ja, vad handlar det om? Egentligen?

Att blodet bokstavligt talat rinner nerför såväl boksidor som teveskärmar i dessa dagar är allom bekant. Svensken har aldrig producerat och konsumerat lika många fiktiva skildringar av mord och elände som idag. Samtidigt tycks det onekligen finnas ondska i världen i överflöd ändå.

– Jag tror inte vi läser för att gotta oss, utan för att vi vet att världen är en otrygg plats. Boken eller filmen blir en sorts katharsis. Vi tränar oss i konsten att hantera de här känslorna. Men det är viktigt att historierna får ett slut där den onde får sitt straff. Eller att vi i alla fall förstår varför han eller hon gjorde så där. Annars blir boken eller filmen aldrig någon succé.

Hur viktigt är det för oss att ondska bestraffas?

– Mycket viktigt – både för offret och gärningsmannen. Därför blir jag upprörd när någon döms till bara två månader för en misshandel som resulterade i att någon hamnade i rullstol resten av livet. Men

också över att fängelser knappast sysslar med vård, mest förvaring. Det tjänar ingen av oss på.

Ann Heberlein blev troende relativt sent i livet. Konfirmerades först som vuxen, tillsammans med äldste sonen. Har varit gift med en präst, men lever nu med en konstvetare. "Han är mer inne på helvetet än jag", säger hon med ett småleende, när jag ber henne resonera kring den kristna tanken på en rättvisa bortom graven.

– Tron på ett helvete har säkert fungerat som en tröst för många som blivit offer, en sorts upprättelse. Men personligen har jag svårt att få ihop en god Gud med eviga straff.

En Gud som tillåter ondska då?

– Ja, det är ju det klassiska teodicé-problemet: Hur kan en allsmäktig Gud tillåta så mycket ondska? Jag tänker att det har med människans fria vilja att göra. Att vi skapades till Guds avbild, som autonoma varelser. Att han frivilligt delat med sig av sin allmakt. Då måste vi också kunna ►

”Det intressanta är att det skiljer mycket lite mellan olika kulturer i synen på vad som är ont och gott. I alla tider har vi betraktat det som fel att kränka någon, samtidigt som lojalitet, ärlighet och att tala sanning alltid har varit ideal att sträva efter.”

► utföra onda handlingar. Men att ondskan existerar skulle ju också kunna beror på att Gud inte är ensam.

En djävul alltså? En ond makt som får oss att göra ont? Ann Heberlein tar en klunk kaffe, som för att reda ut tankarna. Ondskan är ett svårt ämne, det märkte hon under det myckna bokskrivandet.

– För sjätte året i rad har jag en sommar-kurs med underrubriken ”Från demon till psykopat”. Det är mycket intressant att höra studenterna resonera kring om en människa faktiskt kan vara besatt på riktigt. Självt förbehåller jag mig rätten att inte riktigt vara färdig med de tankarna.

Vi testar tanken att den sanna människan rent av blir till i spänningsfältet mellan ont och gott. Att kampen är nödvändig. Att en värld som ständigt tvingar oss att välja sida också fostrar oss. Ann Heberlein menar att ett inbyggt rättesnöre ju redan finns där – i form av samvetet.

– Det intressanta är att det skiljer mycket lite mellan olika kulturer i synen på vad som är ont och gott. I alla tider har vi betraktat det som fel att kränka någon, samtidigt som lojalitet, ärlighet och att tala sanning alltid har varit ideal att sträva efter. Människan tycks onekligen ha en

medfödd känsla för vad som är rätt och fel. Och ändå gör vi ont?

– Kant ansåg att all ondskan bottnar i egoismen. Nietzsche förnekade ondskan helt. Självt ligger jag närmast Hannah Arendt, som skrev en bok om krigsförbrytaren Adolf Eichmann. Hon talar om den banala ondskan, att motiven sällan handlar om något större eller djupare än att tjäna pengar eller vinna egna fördelar.

Är män ondare än kvinnor?

– Nej, det vill jag med bestämdhet hävda inte är fallet. Kvinnor börjar dessutom knappa in när det gäller våldsbrott. Men jag är på det hela taget tveksam till att definiera någon enda människa som ond.

Inte ens en pedofil som Josef Fritzl?

– Det är skillnad på att vara ond och att begå onda handlingar, menar jag. Min känsla är att Fritzl är en djupt störd människa. Jag vet inte hur han blivit sådan, men jag har läst mycket om Mary Bell, som slog ihjäl två små pojkar när hon var tio år. Hon växte upp med en mamma som försökte ta livet av henne och slog in spikar i hennes fötter. Idag är Mary Bell själv mamma och har aldrig begått ett brott mer i hela sitt liv.

Breivik då? Är han inte genuint ond?

– Självt lever han nog tvärtom i tron att han faktiskt är det motsatta. Att han är en

riddare i det godas tjänst, en krigare som försökt rädda oss från en fara vi själva ännu inte insett, och som historien kommer att ge rätt. Det är detsamma som Eichmann, som försvarade sig med att han bara var en god administratör av ett större projekt.

Det tycks vara lättare att göra ont i grupp?

– Studier efter andra världskrigets fasor, av fångvaktare och soldater, visar tydligt att vem som helst kan förmås att göra ont. Människan är ett flockdjur. Vi kan köpslå mycket med vårt samvete för att få vara med i gruppen. Hemligheten bakom krigets ondskan är att fienden avhumaniseras, men också vi själva. Vi blir ett nummer och en uniform.

Och samtidigt, menar hon, måste vi alla ta ansvar för våra egna handlingar. Och kanske inte alltid förlåta dem som gjort oss ont? Ann Heberlein har varit mycket inne på den tanken i sitt skrivande – speciellt i ljuset av att hon själv blev våldtagen som 19-åring.

När var du själv senast ond?

– Det har jag aldrig varit.

Aldrig?!

– Nej, eftersom jag hävdar att kanske ingen kan betecknas som ond. Elak, kanske. Illvillig och omoralisk, visst. Men inte ond rakt igenom hela sin personlighet.

Kan vi vara genuint goda då?

”Godheten har med avstånd att göra; vi känner mer ansvar för våra egna barn än andras.”

– Nej, det är nog tyvärr lika ovanligt. Det finns alltid något som hindrar oss: egoism, lättja eller vanlig bekvämlighet. Det intressanta är att vi människor inte riktigt tycks klara av den rena godheten. I USA finns det människor som donerar sina organ bara för att hjälpa, inte för ekonomisk vinning. Det är hemskt provocerande för många, kanske för att det tvingar oss andra att säga: ”Varför gör jag inte mer för miljön eller flyktingarna?” Varför låter jag själv till exempel inte en hemlös bo i ett

rum i min lägenhet i Lund? Men godheten har med avstånd att göra; vi känner mer ansvar för våra egna barn än andras. Och så måste det vara, tycker jag.

Så godheten är lika gåtfull som ondskan?

– Ja, och kanske ännu svårare att forska i. Det finns oerhört få gestalter inom film och litteratur som är genuint goda. Forrest Gump och den lilla grisen Babe kanske. Och furst Mysjkin i Dostojevskijs *Idioten*. Som för övrigt är så god att alla runt honom blir irriterade ♦

Namn: Ann Helen Heberlein, född Holmström.

Född: 22 juni 1970 i Malmö.

Yrke: Författare, föreläsare och teologie doktor i etik vid Lunds universitet.

Familj: Tre barn i åldrarna 14, 22 och 24 år. Maken Erik som är konstvetare.

Bor: I lägenhet i Lund.

Läser: *Nätterna på Mon Chérie* av Stefan Lindberg.

Lyssnar: På P1, helst ”Nordegren & Epstein”.

Ser: På nyheterna. ”Inget är mer spännande just nu.”

Hobby: Ridning. ”I familjen ingår även hästarna Frodo och Galant.”

Aktuell: Med föreställningen *Livet, döden och meningen med allt* och en annan föreställning om självmord. Har just lämnat manus till sin första roman *Göra slut* (Albert Bonniers Förlag”).

Välkommen

BARN

Kyrkans förskola, 1–5 år

finns i Djursholms församlingsgård, vid Petruskyrkan i Stocksund och i Träffpunkten vid Eneby torg. Maxtaxa gäller. Välkommen att kontakta förskolechef Ebba Zeno, 08-568 957 02 eller ebba.zeno@svenskakyrkan.se Anmäl till www.danderyd24.se

Spädbarnsmassage

Ålder: 2–6 månader.
Plats: Andrum, Mörby centrum.
Grupp 1: 7/9, 14/9, 21/9, 28/9, 5/10.
Grupp 2: 12/10, 19/10, 26/10, 2/11, 9/11.
Tid: 11.00–13.00.
Ledare/anmälan: Susanne Kindwall, 070-483 62 60.
Kostnad: 200 kr för 5 träffar.
English speaking leader.

Babysång, barn 0–1 år

Plats: Danderyds kyrka.
Onsdagar 7/9, 21/9, 5/10, 19/10, 9/11, 23/11, 7/12.
Tid: 11.30.
Anmälan: Johan Björling, johan.bjorling@svenskakyrkan.se.
Kostnad: 50 kr/gång inklusive lunch.

Barnrytmik

Grupper för barn 0–4 år i Djursholms församlingsgård, och Andrum i Mörby centrum. För anmälan gå in på danderydsforsamling.se

UNGDOM

Konfirmation i Svenska kyrkan

Född 2002? Under 2016–2017 är det din tur att vara konfirmand. Kontakt: Simon Liljecrantz, 08-568 957 43.

Svenska Kyrkans Unga

Petruskyrkan i Stocksund är mötesplatsen för unga i Danderyd efter konfirmationen. Svenska Kyrkans Unga träffas varje torsdag utom under skollov. Alla är välkomna! Ungdomsmässa 19.00. Kontakt: Simon Liljecrantz, 08-568 957 43.

VUXNA

Leva vidare-gruppen

Du som har drabbats av sorg är välkommen att delta i en grupp där du kan dela tankar med andra.
Kontakt: 08-568 957 10.

Bibelsamtal

Onsdagar i Andrum 13.30–15.00, start 7/9. Kontakt Maria Idänge, 08-568 957 18.

Män emellan

Samtalsgrupp för män i rosa rummet bredvid Sättra prästgård.
Tid: Lördagar 10.00–12.00.
28/8, 10/9, 1/10, 22/10, 12/11, 3/12.
Kontakt: Johan Olsson, 070-249 00 75.

Andlig vägledning

Vad vill jag med mitt liv?
Var finns Gud i mitt dagliga liv?
Samtal och bibelmeditationer i grupp inspirerade av den ignatianska andligheten. Vi läser och diskuterar James Martins bok *Söka och finna Gud i allt*. Kom de gånger du kan.
Tid: Tisdagar 19.00 jämna veckor.
Start: 6/9.
Plats: Sättraängskyrkan.
Kontakt: Berit Nordmark 0768-47 55 09.

Qigong

Plats: Enebykyrkan, Enebytorget.
Tid: Tisdag 10.00–10.45.
Ledare: Ros Marie Sandahl.
Kostnad: 300 kr.
Start: 13/9.

Seniorgymnastik Enebyberg

Plats: Enebykyrkan, Enebytorget.
Tid: Måndag 10.00–11.00.
Ledare: Britt Hellberg.
Kostnad: 300 kr. Start: 12/9.

Seniorgymnastik Djursholm

Plats: Djursholms församlingsgård.
Tid: Onsdagar 10.00–11.00.
Ledare: Catharina Pontusdotter Ugglå.
Kostnad: 300 kr. Start: 14/9.

Anmälan till Seniorgymnastik och Qigong: Elisabeth Stenberg 08-568 957 21.

TRÄFFPUNKTER

Andrum

Danderyds församlingslokal i Mörby centrum, plan 5.

Öppet Hus – start 29/8
Måndag 12.00–16.00.

Tisdag 12.00–14.30.

Lunchandakt

Måndag 12.00–12.20.

Veckomässa

Tisdag 12.00–12.20.

Bibelsamtal – start 7/9

Onsdagar 13.30–15.00.

Fredagsfrid

Fredag 30/9, 28/10, 28/11

14.00–16.00.

Frukost i gemenskap

Fredag 9.00–10.00.

Spädbarnsmassage och Barnrytmik, se spalt ett under rubriken Barn.

Livsglädje tillsammans

Enebykyrkan, Enebytorget.
Program, servering, andakt. Kom som du är!
Tid: Tisdagar 13/9, 11/10, 15/11, 13/12 14.00.
Kontakt: Ragnar Karlsson 08-510 501 73.

Kyrkbänken i Mörby Centrum, Apoteket

På onsdagar 15.00–17.00 finns präst, diakon eller annan personal på plats för samtal.

Afternoon tea

Musik, underhållning eller föredrag samt kaffe/te och andakt.
Onsdagar 14.00–15.30.
Entré: 50 kr.
Restaurangen, Kevinge Vårdshus, Edviksvägen 1 A.
Kontakt: Elisabeth Stenberg, 08-568 957 21.
Start: 21/9.

Musiklyssning

Plats: Idalagården.
Tid: 13.00–14.30.
13/9, 27/9, 11/10, 25/10, 8/11, 22/11, 6/12.

Djursholms kyrkliga arbetskrets

Träffar på måndagar 12.00 i Djursholms församlingsgård. Start: 19/9.
Kontakta Astrid Roos Ydell 08-753 12 25.

Prata svenska-café

Enebykyrkan
torsdagar 11.30–14.00.
Arrangör Kyrkan i Enebyberg.

FOTO: ANNA LIND LEWIN

PILGRIMSVANDRINGAR

Har Gud humor?

Vi reflekterar kring en fråga som många ställer sig eller tror sig veta svaret på. Vandring längs Edsviken till Sätträängskyrkan tillsammans med Pilgrim Vallentuna.

Vandringen avslutas med Sättramässan 16.00.

Tid: Söndagen 11 september 13.00–17.00.

Plats: Mörby centrum, entrén vid t-baneplan.

Ledare: Rolf Häagg (070-545 88 75) och

Hanne Stichel, präst i Vallentuna församling.

Ingen anmälan.

Stjärnvandring

Promenad från Sätträängskyrkan, utmed Edsvikens strand mot Bergshamra, Bergianska trädgården och in mot stan, drygt 15 km.

Församlingar från Stockholms stift vandrar till en gemensam pilgrimsmässa 15.00 i Jacobs kyrka, Kungsträdgården. Därav namnet stjärnvandring.

Tid: Söndag 18 september 8.30–16.00

Plats: Sätträängskyrkan, Sjöbergsvägen 32, Danderyd.

Anmälan: Rolf Häagg, 070-545 88 75, senast 16/9.

Vandring i Alla helgons tid

En populär vandring arrangerad av Sollentuna församling. Vandringen börjar med en kort reflektion i minneslunden vid Sollentuna kyrka. Sedan går man genom kyrkogården ner mot Norrvikens strand och fortsätter utmed vattnet mot Edsbergs slott. Målet för dagen är Turebergskyrkans gudstjänst 15.00. Ta med matsäck och ta på bra skor.

Tid: Söndagen 6 november 11.30–16.00

Plats: Minneslunden vid Sollentuna kyrka.

Anmälan: Rolf Häagg, 070-545 88 75 senast 4/11.

Musik & gudstjänster

GUDSTJÄNSTER

Alla Helgons dag

Lördag 5 november

Danderyds kyrka

11.00 Högmässogudstjänst,
Stefan Bendtz

16.00 Minnesgudstjänst,
Stefan Bendtz

Altorps kapell

16.00 Minnesgudstjänst,
Anna Manell, violin.

Enebykyrkan

11.00 Minnesgudstjänst,
Jenny Karlsson

Djursholms kapell

11.00 Gudstjänst,
Fredrik Hesselgren

Alla själars dag

Söndag 6 november

Danderyds kyrka

11.00 Högmässa,
Staffan Hellgren
16.00 Det eviga ljuset,
VocAlice.

Enebykyrkan

11.00 Gudstjänst med
nattvard,
Jenny Karlsson, Christina
Molin

ÖPPET HUS ALLHELGONA

Fredag 4 november

Församlingens Hus

16.00–19.00.

Danderyds kyrka

16.00–19.00.

Lördagen 5 november

Församlingens Hus

12.00–18.00.

Danderyds kyrka

12.00–18.00.

Djursholms

begravningsplats

12.00–18.00.

Söndagen 6 november

Församlingens Hus

12.00–18.00.

Diakonins dag.

Söndag 4 september 11.00

Danderyds kyrka

Högmässa, Johanna Keck,
Elisabeth Stenberg,
Fredrik Gyllenhög.

TEMAGUDSTJÄNSTER

Sätramässan

För Sätramässan fortsätter
med temat *Olika vägar till
kristen tro* följande datum:
11/9, 9/10, 13/11 och 11/12,
16.00.

ÖVRIGA GUDSTJÄNSTER

annonseras i DN och SvD
PÅ FREDAGAR
danderydsforsamling.se

KONSERTER

Tisdag 13 september 12.00

Danderyds kyrka

Lunchmusik med soppa

Georg Gulyás, gitarr.

Soppa: 40 kr.

Tisdag 11 oktober 12.00

Danderyds kyrka

Lunchmusik med soppa

Anders Ölund, orgel.

Musik av bl a Arvo Pärt.

Soppa: 40 kr.

Söndag 16 oktober 17.00

Enebykyrkan

Jubeltoner

Danderyds Vokalensemble.

Rikard Karlsson, dirigent.

Kristine West, blockflöjt.

Barockensemble. Musik av
bl a J S Bach. Detta är både en
skivsläppskonsert med musik
från Kristine Wests senaste
skiva och en del av Eneby-
kyrkans och Träffpunkt
Enebybergs 10-årsjubileum.

Söndag 23 oktober 16.00

Djursholms kapell

Pianokonsert

Staffan Scheja inviger Kapellet
nya flygel.

Söndag 30 oktober 16.00

Danderyds kyrka

Hundra tända ljus

Danderyds kyrkokör, Christina
Larsson, sopran, Krister

Zackrisson, bas, instrumental-
ensemble och Rikard Karlsson,
dirigent. *Actus tragicus* av
J S Bach och *Du aber Daniel* av
G P Telemann.

Lördag 5 november 16.00

Danderyds kyrka

Minnesgudstjänst

Stefan Bendtz, präst,

Ulla-Carin Börjesdotter, sopran,

Anders Ölund, orgel.

Lördag 5 november 16.00

Altorps kapell

Minnesgudstjänst

Anna Manell, violin,

Johan Björling, orgel.

Söndag 6 november 16.00

Danderyds kyrka

Det eviga ljuset

VocAlice. Kerstin Evén, dirigent,
Anders Ölund, orgel.

Tisdag 8 november 12.00

Danderyds kyrka

Lunchmusik med soppa

Carl Ackerfeldt, tenor,

Anders Ölund, orgel och piano.

Soppa: 40 kr.

Söndag 13 november 16.00

Danderyds kyrka

Brahms requiem

Danderyds Vokalensemble,

Karin Andersson, sopran,

Johan Wällberg, baryton,

Danderyds Kammarorkester

och Rikard Karlsson, dirigent.

Brahms requiem är ett av
musikhistoriens mest betydande
verk i en omarbetning för liten
orkester avrundar allhelgona-
tiden i Danderyds kyrka.

*Fri entré till konserterna om inget
annat anges.*

Martin Luther – frihetens profet

Nyskrivet drama om Martin Luther som spelas av teatergruppen Seven. Regissör är Yvonne Iversen som dessutom är manusförfattare och teolog. Vi få ta del av Martin Luthers banbrytande tolkning av Bibeln och kristen tro och hans övertygelse om att ingen behöver kämpa för att vara en god kristen. Det räcker att tro för att vara rättfärdig inför Gud.

Spelas fredag 18 november 18.00 i Petruskyrkan. Fri entré.

Föredrag i Enebykyrkan

Indien i fokus

Lördag 10 september 16.00–18.00.
Internationell kväll med
Lisbet och Deepak Dutt.
Servering.

Mitt liv och min tro

Tisdag 20 september 19.00.
Eva Zetterberg, riksdagsledamot
och tidigare ambassadör i Chile.
(Caféet är öppet till 18.45.)

Existentiell hälsa – lyssna till ditt hjärta

När vi pratar hälsa pratar vi
gärna om kroppen och själen.
Men den andliga hälsan är
minst lika viktig för vårt
välbefinnande.

Under fyra kvällar samtalar vi
om det som är viktigt i livet,
det vi mår bra av, det som gör
livet värt att leva och ger
livsmod och kraft.

Tid: måndag 19/9 18.00–20.00
därefter 3/10, 17/10 och 31/10.
Plats: Enebykyrkan,
Enebyberg.

Anmälan och information:
Elisabeth Stenberg, diakon.
08-568 957 21 eller elisabeth.
stenberg@svenskakyrkan.se

Församlingens Hus

Angantyrvägen 39,
182 54 Djursholm.

Växel: 08-568 957 00,
måndag–fredag
9.00–12.00 och 13.00–15.00.
Adress: Box 2021,
182 02 Danderyd
Fax: 08-568 957 28
www.danderydsforsamling.se

Kommunikatör

Christina Högborg, 08-568 957 08.

Gudstjänstinformation

08-568 957 34.

Kyrkogårdsförvaltning

Chef Anette Eskilsson,
08-568 957 40,
fax 08-568 957 28.

Våra kyrkor

Altorps kapell, Ymervägen 55,
Djursholm, 08-755 44 86.

Andrum, Mörby Centrum,
08-568 957 71.

Danderyds kyrka, Angantyrv. 41
Danderyd, 08-568 957 64.

Djurholms församlingsgård,
Bragev. 32 A, Djursholm
08-568 95 756.

Djursholms kapell, Danav. 9,
Djursholm, 08-755 37 83.

Enebykyrkan, (samarbetskyrka)
Enebytorp, Christina Molin
08-758 66 52.

Petruskyrkan, Kyrkv. 27,
Stocksund, 08-568 957 64.

Sätraängskyrkan, Sjöbergsv. 32
Danderyd 08-568 957 64.

Sjukhuskyrkan,
Danderyds sjukhus,
08-123 550 00 (växel).

Kyrkoherde/kontraktsprost

Staffan Hellgren, 08-568 957 01,
070-625 13 15 (sms/mms).

Präster

AnneLi Amilon,
08-568 957 24.
Ninna Birkoff,
08-568 957 23.
Maria Idänge,
08-568 957 18.
Jenny Karlsson,
08-568 957 17.
Johanna Keck,
08-568 957 20.
Jennie Wall,
08-568 957 19.

Sjukhuspräster

Stefan Bendtz,
08-568 957 45.
Lisa Axelsson Runeborg
08-568 957 42.

Diakoner

Fredrik Gyllenhög, 08-568 957 25.
Elisabeth Stenberg,
08-568 957 21.

Musiker

Johan Björling, 08-568 957 06.
Kerstin Evén, 08-568 957 49.
Rikard Karlsson, 08-568 957 07.
Anders Ölund, 08-568 957 04.

Församlingspedagog

Simon Liljecrantz,
08-568 957 43.
Louise Berglund,
08-568 957 53.

Förskolechef

Förskolan Enen, Kyrkbacken
och Kyrkans förskola
i Djursholm
Ebba Zeno, 08-568 957 02.

” Evil is but a shadow
That always accompanies the good
You can try to have a world
A world without the shadow
But it'll be a dark, dark and cold place world
Cause it would be a world,
a world without light too ”

MILEY CYRUS

EVIL IS BUT A SHADOW